

Het Verdrag van 1972 betreffende het verbod op bacteriologische wapens en hun vernietiging

Het 'Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie en de aanleg van voorraden van bacteriologische (biologische) en toxinwapens en inzake de vernietiging van deze wapens' is één van de instrumenten van internationaal recht die het lijden veroorzaakt door oorlog probeert te verminderen. Het gebruik van chemische en bacteriologische wapens in oorlogstijd werd algemeen veroordeeld sinds het einde van de Eerste Wereldoorlog. Een formeel verbod kwam er met het Gasprotocol van 1925, de voorloper van het Verdrag van 1972. Het reglement toegevoegd aan het vierde Verdrag van Den Haag van 1907 verbood al het gebruik van vergif of van giftige wapens als een methode van oorlogvoering. Al deze verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het fundamentele principe dat het recht van de oorlogvoerende partijen om methoden en middelen van oorlogvoering te kiezen niet onbeperkt is. Het Verdrag werd opgemaakt tijdens de Conferentie van het Ontwapeningscomité en werd vervolgens aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Het stond open voor ondertekening vanaf 10 april 1972 in Londen, Moskou en Washington en trad in werking op 26 maart 1975. Vandaag zijn de meeste staten erdoor gebonden.

Doelstellingen van het Verdrag

Het Verdrag werd aangenomen om een effectieve vooruitgang op het vlak van ontwapening op gang te brengen. Het betekende een doorslaggevende stap in de richting van een verbod op en de uitbanning van massavernietigingswapens. Zoals vermeld in de Preambule is de ultieme doelstelling "het volledig uitsluiten van de mogelijkheid van het aanwenden van bacteriologische (biologische) agentia en toxines als wapens."

Het gebruik van bacteriologische wapens was toen al verboden door het 'Protocol van Genève van 17 juni 1925 betreffende het verbod van het gebruik in oorlog van stik-, gif-, of dergelijke gassen en van bacteriologische middelen'. Het ICRC was van dichtbij betrokken bij dit proces dat leidde tot de aanvaarding van het verdrag.

Het Verdrag en het Protocol zijn complementair in hun verbod op de ontwikkeling, de productie, de opslag, de aankoop, het behoud en het vervoer van bacteriologische wapens. Ze vereisen ook de vernietiging van deze wapens. Het aanvullende karakter van beide instrumenten wordt zowel in de preambule als in artikel VIII van het Verdrag bevestigd.

Hoewel het Verdrag het gebruik van bacteriologische wapens niet uitdrukkelijk verbiedt, stelden de staten die deelnamen aan de Herzieningsconferentie van het verdrag dat het gebruik van deze wapens niet alleen tegengesteld zou zijn aan de doelstellingen van het Verdrag, maar

daarnaast ook het absolute verbod op de opslag en productie van bacteriologische wapens zou schenden. Gebruik veronderstelt immers het bezit ervan.

Verbodsbepalingen

De fundamentele verplichting van elke verdragspartij bestaat uit het engagement om onder geen enkele omstandigheid:

- microbiologische of andere biologische agentia of toxines, ongeacht hun oorsprong of wijze van vervaardiging of soort en in hoeveelheden die niet kunnen worden gerechtvaardigd uit hoofde van preventieve, beschermende of andere vreedzame doeleinden;
- wapens, uitrusting of middelen voor verspreiding bestemd om zodanige agentia of toxines te gebruiken voor vijandige doeleinden of in een gewapend conflict.

te ontwikkelen, te produceren, te verwerven, een voorraad aan te leggen of in bezit te hebben (art.I).

Elke verdragspartij verbindt zich ertoe om noch direct noch indirect aan wie dan ook één van deze agentia, toxines, wapens, uitrusting of verspreidingsmiddelen over te dragen. Het zal evenmin enige andere staat, groep van staten of internationale organisatie helpen, aanmoedigen of stimuleren dergelijke agenten, toxines, wapens, uitrusting of middelen voor verspreiding aan te maken of te verwerven (art.III).

Vernietiging

Ten slotte moet elke staat alle agentia, toxines, wapens, uitrusting en verspreidingsmiddelen die in zijn bezit zijn of onder zijn jurisdictie vallen, vernietigen of aanwenden voor vreedzame doeleinden (art.II).

Hoewel het Verdrag bepaalt dat de vernietiging of omschakeling binnen de 9 maanden na de inwerkingtreding ervan moet worden uitgevoerd, verklaarde de Herzieningsconferentie dat staten die zich na deze datum bij het Verdrag aansluiten, aan de bepaling moeten voldoen op het moment van hun toetreding.

Inbreuken op het Verdrag

Elke verdragspartij die vaststelt dat een andere verdragspartij inbreuken pleegt op bepalingen van het Verdrag, kan een klacht neerleggen bij de Veiligheidsraad van de VN (artikel VI). De Veiligheidsraad vraagt de secretaris-generaal de gegrondheid van de aanklacht betreffende het gebruik van, of het dreigende gebruik van bacteriologische wapens nader te onderzoeken.

Elke staat engageert zich ertoe om bijstand te verlenen of te helpen verlenen aan elke verdragsstaat die hierom verzoekt, indien de Veiligheidsraad beslist dat deze staat aan gevaar is blootgesteld, ten gevolge van een inbreuk op het Verdrag (art.VII).

Consultatie, samenwerking en wetenschappelijke uitwisseling

De Verdragsstaten verbinden zich ertoe elkaar te raadplegen en samen te werken bij de oplossing van eventuele problemen die zich kunnen voordoen in verband met het doel van dit Verdrag of bij de toepassing van zijn bepalingen (art.V). Elke verdragspartij heeft op basis

hiervan het recht om een consultatieve vergadering bijeen te roepen die openstaat voor alle verdragspartijen.

Er wordt ook van de Verdragspartijen verwacht dat zij een zo uitgebreid mogelijke uitwisseling van uitrustingen, materialen en wetenschappelijke en technologische gegevens in verband met het gebruik van agentia en toxines voor vreedevolle doeleinden mogelijk maken (art.X).

Nationale uitvoeringsmaatregelen

Elke verdragspartij neemt, overeenkomstig zijn grondwettelijke procedures, alle nodige maatregelen om de ontwikkeling, productie, aanleg van voorraden, verwerving of het bezit van de agentia, toxines, wapens, uitrusting en verspreidingsmiddelen op het grondgebied van die staat, onder zijn jurisdictie of eender waar onder zijn beschikkingsmacht, te verbieden en te verhinderen (art.IV).

Hoewel deze bepaling enkel uitdrukkelijk naar de uitvoering van artikel I verwijst, verzocht de Herzieningsconferentie de Verdragsstaten de nodige maatregelen te nemen om mogelijke inbreuken op elke bepaling van het Verdrag, te verbieden en te voorkomen. Ook het verbod op de transfer van bacteriologische wapens en de verplichting deze wapens te vernietigen is hierin begrepen.

Teneinde aan alle verdragsverplichtingen te kunnen voldoen, moeten staten:

- wetgevende, administratieve en andere maatregelen aannemen om de naleving van de bepalingen van het Verdrag te garanderen;
- wetgeving invoeren voor de fysieke bescherming van laboratoria en andere faciliteiten, om ongeautoriseerde toegang en de verdwijning van ziekteverwekkende of toxische materialen te voorkomen;
- verzekeren dat medische, wetenschappelijke en militaire handleidingen en onderwijsprogramma's de verbodsbepalingen vervat in het Verdrag en het Protocol van 1925 hebben opgenomen.

Iedere staat moet in het bijzonder strafwetgeving invoeren die alle activiteiten in strijd met het Verdrag en die plaatsvinden op zijn grondgebied of onder zijn controle, verbiedt en voorkomt. Daarnaast moet elke staat ook dergelijke maatregelen treffen tegen misdaden begaan door onderdanen buiten het eigen grondgebied.

Vertrouwenwekkende maatregelen

Het Verdrag voorziet in een herzieningsconferentie van verdragsstaten (art. XII). Deze bijeenkomsten vonden inderdaad sinds 1980 op regelmatige tijdstippen plaats. Er werden aanbevelingen geformuleerd (in de vorm van Eindverklaringen), bedoeld om de toepassing en de effectiviteit van het Verdrag te promoten.

De verklaringen geven aan hoe de verdragsstaten de bepalingen van het Verdrag interpreteren. Er wordt ook aan de staten gevraagd om toelichting te geven bij de naleving van de artikels I tot III. Zij moeten ook deelnemen aan de implementatiemechanismen van enkele bepalingen van het Verdrag, in het bijzonder de artikels V en X.

Deze vertrouwenwekkende maatregelen leggen de staten het volgende op:

- uitwisseling van gegevens over onderzoekscentra en laboratoria, over nationale biologische defensieonderzoeks- en ontwikkelingsprogramma's en over het uitbreken van infectieziekten en gelijkaardige gebeurtenissen veroorzaakt door toxines;
- de aanmoediging van de publicatie en het gebruik van de resultaten van biologisch onderzoek, evenals het verbeteren van de contacten tussen wetenschappers in het werkveld van het Verdrag;
- kennisgeving van wetgeving, regulering en andere maatregelen die werden aangenomen om het Verdrag uit te voeren;
- bekendmaking van activiteiten in het verleden van offensief en/of defensief biologisch onderzoek en onderzoeksprogramma's;
- bekendmaking van plaatsen waar vaccins worden aangemaakt.

Deze informatie dient jaarlijks volgens een vastgelegde procedure voor 15 april te worden overgemaakt aan het VN Departement voor Ontwapeningszaken.

België

België ratificeerde het Verdrag inzake bacteriologische wapens op 15 maart 1979.